

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ταχ.Δ/ση: Μαρίας Κάλλας 21Α

Ταχ.Κώδικας: 546 46

Πληροφορίες:

Τηλέφωνο : 2312007010

E.mail: efapeth@culture.gr

ΠΡΟΣ: ΥΠΠΟ

Γενική Δ/ση Αρχαιοτήτων
& Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Μπουμπουλίνας 20-22
10682 Αθήνα

ΘΕΜΑ: Δημοσίευμα σχετικά με τις εργασίες αποκατάστασης του Ναού Αγίου Γεωργίου στον Χορτιάτη

ΣΧΕΤ.: το από 10.9.25 ηλεκτρονικό μήνυμά σας

Σε απάντηση του ανωτέρω σχετικού, σας γνωρίζουμε τα κάτωθι:

Το έργο «Αποκατάσταση του ναού του Αγίου Γεωργίου στο Χορτιάτη Θεσσαλονίκης» εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κεντρική Μακεδονία 2021-2027» με προϋπολογισμό 596.232,00€, χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και δικαιούχο την Εφορεία Αρχαιοτήτων Περιφέρειας Θεσσαλονίκης.

Το δημοσίευμα της εφημερίδας «ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ 570» αριθμός φύλλου 182, Σεπτέμβρης 2025, αφορά στο ανωτέρω έργο που εκτελείται από την ΕΦΑΠΕΘ. Το έργο άρχισε την 1^η Απριλίου 2025 και θα ολοκληρωθεί στις 31.3.2027.

Οι κατηγορίες που περιέχονται σε αυτό είναι παντελώς αβάσιμες. Οι εργασίες που εκτελούνται βασίζονται στην **εγκεκριμένη μελέτη**, η οποία έχει λάβει την ομόφωνη γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (αρ. πρωτ. 584047/3-12-2023 Απόφαση).

Τα ζητήματα που θέτει το δημοσίευμα και η τεκμηριωμένη απάντηση της Υπηρεσίας είναι τα εξής:

1. Αφαίρεση του δαπέδου με τα πλακάκια

Η μελέτη προέβλεπε τη διερεύνηση του δαπέδου για την εύρεση του αρχικού. Κατά την καθαίρεση του υφιστάμενου δαπέδου με τα πλακάκια του μεσοπολέμου, αποκαλύφθηκε το **αρχικό πλακόστρωτο λίθινο δάπεδο**, το οποίο βρίσκεται σε βάθος 20 εκατοστών και σώζεται σε ποσοστό περίπου 80%. Η ύπαρξη του αυθεντικού δαπέδου καθιστά την πρόταση για διατήρηση του νεότερου αντικειμενικά μη εφαρμόσιμη.

2. Αφαίρεση των εξέργων αρμολογημάτων

Η μελέτη διαπίστωσε ότι τα εξωτερικά **έξεργα αρμολογήματα** αποτελούν μεταγενέστερη επέμβαση και όχι τμήμα της αρχικής φάσης του ναού. Αποτελούνται από ανομοιογενή επισκευαστικά κονιάματα. Παρατηρείται **υλική ασυμβατότητα** μεταξύ της κύριας λιθοδομής και της εξωτερικής αρμολόγησης. Συγκεκριμένα:

- Το **συνδετικό κονίαμα της αρχικής λιθοδομής** είναι πηλοκονίαμα.
- Το **έξεργο αρμολόγημα** είναι ασβεστοκονίαμα με πρόσμιξη τσιμέντου.

Η χρήση ετερόκλητων υλικών στην ίδια κατασκευαστική φάση δεν είναι συμβατή με τις παραδοσιακές οικοδομικές πρακτικές. Επιπλέον, η τεχνική του εξέργου αρμολογήματος είναι χαρακτηριστική των **αρχών έως των μέσων του 20ού αιώνα**, και συνδέεται με τον εξωραϊσμό των όψεων.

Το γεγονός ότι γίνεται χρήση της ίδιας τεχνικής και σε άλλα μνημεία της ΠΕ Θεσσαλονίκης, δεν τεκμηριώνει την παλαιότητά της και την χρονολόγησή της στην αρχική φάση του μνημείου.

Η απόφαση για την αφαίρεση του εξέργου αρμολογήματος ήταν επιβεβλημένη για την προστασία του μνημείου, καθώς η προχωρημένη **φθορά, διόγκωση και αποκόλλησή** του καθιστούσε αδύνατη την διατήρησή του. Τυχόν ανακατασκευή του θα δημιουργούσε ένα "ψεύτικο" αντίγραφο, χωρίς την αυθεντική του σύσταση. Συνεπώς, η μελετητική ομάδα, με βάση τις αρχές της αποκατάστασης για την ανάδειξη της αυθεντικής μορφής του μνημείου, εισηγήθηκε την αποκάλυψη της **αρχικής λιθοδομής** με νέα, συμβατή αρμολόγηση, καθώς το συγκεκριμένο έξεργο αρμολόγημα, δεν διέθετε ιστορική, καλλιτεχνική ή συμβολική αξία, ώστε να επιβάλλεται η ανακατασκευή του. Η επιλογή αυτή έγινε αποδεκτή από τις αρμόδιες υπηρεσίες και το ΚΑΣ. Πριν την καθαίρεση, το έξεργο αρμολόγημα τεκμηριώθηκε πλήρως με μετρήσεις, περιγραφές και φωτογραφίες, όπως προβλέπεται από τις διεθνείς αρχές και τους κανόνες που διέπουν τις επεμβάσεις σε μνημεία.

3. Αντικατάσταση της στέγης

Η μελέτη αποκατάστασης προέβλεπε ότι στέγη θα πρέπει να ανοιχθεί, να ελεγχθεί και να αντικατασταθούν οι αμείβοντες που έχουν λυγίσει, καθώς η υπάρχουσα κατάσταση έδειχνε **σοβαρά προβλήματα** παθολογίας. Η απόφαση αυτή βασίστηκε σε **ενδελεχή έρευνα (πεδίου και αρχείου)** που αποκάλυψε τα εξής:

- Κατά τη διερεύνηση της στέγης, διαπιστώθηκε ότι είχε υποστεί **σημαντική στρέβλωση**, η οποία δεν οφειλόταν σε αρχιτεκτονική πρόθεση, αλλά σε **διαδοχικές φθορές** και σε μια **επέμβαση του 1983**. Η επέμβαση εκείνη, αν και έγινε στο πλαίσιο εγκεκριμένης μελέτης από την πρώην 9^η ΕΒΑ, **αποκλίνει** από αυτή. Συγκεκριμένα, δεν κατασκευάστηκε το προβλεπόμενο σενάζ από μπετόν, ούτε αντικαταστάθηκαν τα φθαρμένα ζευκτά. Αντ' αυτού, εφαρμόστηκε μια **προβληματική λύση**, κατά την οποία τα φθαρμένα άκρα των αμειβόντων και των ελκυστήρων κόπηκαν και αντικαταστάθηκαν με νέα τμήματα. Αυτά τα νέα τμήματα

συνδέθηκαν με τα υγιή μέρη μέσω μεταλλικών λαμών, χωρίς καμία στατική μελέτη ή γνωμάτευση. Την επίβλεψη των εργασιών του 1983 είχε η αείμνηστη Ξ. Σαββοπούλου, αρχιτέκτων μηχανικός της πρώην 9^{ης} ΕΒΑ, η οποία αναφέρεται στο δημοσίευμα.

- Σήμερα, τα άκρα των νέων αυτών τμημάτων, που είχαν εγκιβωτιστεί στο τσιμεντοκονίαμα το 1983, έχουν βρεθεί **φθαρμένα σε μορφή κονιορτοποίησης**. Η εικόνα στέγης που συναντήσαμε κατά το χρόνο σύνταξης της μελέτης, ήταν αυτή της **στρεβλής και βυθισμένης**.
- Η επιλεγείσα λύση αποσκοπεί στην **αποκατάσταση της γεωμετρικής και στατικής αρτιότητας** της στέγης, επαναφέροντάς την στην ορθή μορφολογία που είχε κατά την αρχική της κατασκευή. Περιλαμβάνει την καθαίρεση και ανακατασκευή των φθαρμένων αμειβόντων και του πετσώματος.

Μεγάλο ποσοστό της υφιστάμενης ξυλείας, όπως οι υφιστάμενοι αρχικοί ελκυστήρες επί των οποίων είναι αναρτημένα τα ταβανώματα, ο κορφιάτης, οι ορθοστάτες, οι αντηρίδες **παραμένουν** στη θέση τους. Αντικαθίστανται τα υπάρχοντα κεραμίδια ρωμαϊκού τύπου με άλλα βυζαντινού τύπου σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη.

Η λύση αυτή εξασφαλίζει τη σωστή στήριξη και λειτουργία, χωρίς να είναι απαραίτητο να αντικατασταθεί ολόκληρη η υλική δομή της στέγης.

4. Αφαίρεση των χειροποίητων στασιδίων

Η μελέτη δεν προβλέπει την αντικατάσταση των στασιδίων. Η αποσυναρμολόγηση και η προσωρινή τους απομάκρυνση ήταν απαραίτητη για τη διερεύνηση των υποκείμενων ξύλινων υποστυλωμάτων και τοίχων. Κατά τη διαδικασία αυτή, διαπιστώθηκε ότι τα στασίδια αποτελούσαν **μεταγενέστερη ανακατασκευή** και ότι η ξύλινη βάση τους ήταν **εκτεταμένα φθαρμένη**. Εξαιτίας της φθοράς, ένα μεγάλο τμήμα τους καταστράφηκε κατά την αποσυναρμολόγηση. Επίσης, διαπιστώθηκαν ίχνη υγρασίας στα τμήματα του βόρειου και νότιου τοίχου που ήταν καλυμμένα από τα στασίδια.

Τα εν λόγω στασίδια, ως σύγχρονη ανακατασκευή, στερούνταν **αρχικής αυθεντικότητας και πρωτοτυπίας**. Η **χαμηλή καλλιτεχνική και ιστορική τους αξία**, σε συνδυασμό με την προχωρημένη φθορά των αφανών κυρίως τμημάτων τους, κατέστησε μη επιλέξιμη την διατήρησή τους. Δεν ήταν κατασκευασμένα από ξύλο καστανιάς, όπως αναφέρει το δημοσίευμα, εξ ου και η κακή κατάσταση διατήρησής τους. Αναφέρονται επίσης ως **χειροποίητα**, κάτι που δεν ισχύει. Κατά την αποσυναρμολόγησή τους διαπιστώθηκε ότι είχαν κατασκευαστεί με τη χρήση μηχανικής κοπής (κορδέλα). Μόνο ορισμένα στοιχεία στα μπράτσα έφεραν ίχνη επεξεργασίας με κοπίδι, πρακτική που ήταν συνήθης σε τέτοιου είδους μαζική παραγωγή, τυπική της σύγχρονης περιόδου στην οποία ανήκουν.

Η εκκλησιαστική επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση του υλικού και τις λειτουργικές ανάγκες, ζήτησε την πλήρη απομάκρυνση και την οίκοθεν αντικατάστασή τους. Ο Δεσποτικός

Θρόνος αποσυναρμολογήθηκε και αποθηκεύτηκε, ώστε να επανατοποθετηθεί μετά το πέρας των εργασιών. Σημειώνουμε ότι η χρήση των στασιδίων είναι συνυφασμένη μόνο με την λειτουργική πρακτική. Η παρουσία ή η απουσία τους δεν επηρεάζει τον αρχιτεκτονικό τύπο του μνημείου.

Η Υπηρεσία, έχοντας υπόψη τα παραπάνω και δεδομένου ότι η απομάκρυνση δεν είναι αναστρέψιμη και ότι το υλικό δεν αποτελεί αυθεντικό στοιχείο αρχικής φάσης, **δεν παρενέβη** στην απόφαση της εκκλησιαστικής επιτροπής.

5. Κωδωνοστάσιο

Η μελέτη προβλέπει σημειακή επισκευή των αρμολογημάτων των τοιχοποιιών του κωδωνοστασίου. Όσον αφορά στη στέγη του, θα γίνει καθαίρεση των πλακών, εξυγίανση και υγρομόνωση της επιφάνειας της θόλου και επανατοποθέτηση των υπαρχόντων πλακών.

Συμπερασματικά οι εργασίες που εκτελούνται βασίζονται στην εγκεκριμένη μελέτη και τους κανόνες της επιστήμης. Η μελέτη εκπονήθηκε από ομάδα ειδικών επιστημόνων που έλαβαν υπόψη τους όλα τα διαθέσιμα στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων και των ανησυχιών που αναφέρονται στο δημοσίευμα.

Το δημοσίευμα εκφράζει μια απλοϊκή προσέγγιση, η οποία αγνοεί την εγκεκριμένη μελέτη. Επιχειρεί να υποκαταστήσει την επιστημονική κρίση των αρμόδιων οργάνων του Υπουργείου Πολιτισμού, εκφράζοντας απόψεις επί παντός επιστητού.

Η κατηγορία περί 'εγκλήματος επί μνημείου' είναι αβάσιμη, καθώς η Υπηρεσία εφαρμόζει τις αρχές της σύγχρονης αποκατάστασης, λαμβάνοντας υπόψη ότι το συγκεκριμένο μνημείο δεν είναι απλώς ένα στατικό, ιστορικό-καλλιτεχνικό αντικείμενο μελέτης, αλλά ένας λειτουργικός χώρος για την τοπική κοινωνία.

Στην προσπάθειά της για την αποκατάσταση των μνημείων του Χορτιάτη, η Υπηρεσία βρίσκει αρωγούς και συνεργάτες όλους τους επίσημους φορείς: την Ιερά Μητρόπολη Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως, την Εκκλησιαστική Επιτροπή του ναού του Αγίου Γεωργίου, τον Δήμο Πυλαίας - Χορτιάτη, το Χριστεπώννυμο πλήθος.

Η επαναλαμβανόμενη και κατευθυνόμενη, κακόβουλη κριτική που επιχειρείται στο δημοσίευμα, η παρέμβαση στην εκτέλεση του έργου, οι προτάσεις με την μορφή εντολών και οι απειλές που εκτοξεύονται προς την Υπηρεσία, θεωρούμε ότι ξεπερνούν την δικαιοδοσία μιας εφημερίδας. Προσπαθούν να πλήξουν το κύρος της Υπηρεσίας, η οποία επιτελεί το έργο της με συνέπεια, αφοσίωση και μοναδικό στόχο την προστασία και ανάδειξη των μνημείων αρμοδιότητάς της.

Η Προϊσταμένη της Εφορείας

Μαρία Τσιάπαλη
Αρχαιολόγος